

Goněk, Vladimír

Pál Auer jako následník Huberta Ripky

Slavica litteraria. 2011, vol. 14, iss. 1, pp. [111]-119

ISSN 1212-1509 (print); ISSN 2336-4491 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/115854>

Access Date: 25. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

VLADIMÍR GONĚC

PÁL AUER JAKO NÁSLEDNÍK HUBERTA RIPKY?

Abstrakt

V letech 1953–1957 hrál klíčovou roli ve spolupráci exilových analytiků nad tématem sebeosvobození zemí střední Evropy a zformování neutrálního pásma v tomto prostoru Hubert Ripka. Úzce s ním spolupracoval maďarský diplomat Pál Auer. (S Ripkou se znali již od 30. let.) Na přelomu 60. a 70. let v nových podmínkách rozvíjení *détente* sehrál roli hlavního koordinátora exilových analytiků a hlavního redaktora v novém programu neutralizace střední Evropy právě P. Auer.

Abstract

In 1953–1957, Hubert Ripka played a key role among exile analysts who co-operated on plans on self-liberation of Central Europe and the formation of a neutral zone in this area. Hungarian diplomat and his acquaintance since 1930s, Pál Auer was his close co-worker. Around 1970, under the new *détente* conditions, it was Pál Auer who took over the part of the main co-ordinator of exile analysts and the main perpetrator of the new programme of neutralization of Central Europe.

Klíčová slova

Auer, Pál ■ Ripka, Hubert ■ Raczyński, Edward ■ Kvetko, Martin ■ střední Evropa ■ bezpečnost ve střední Evropě

Key words

Auer, Pál ■ Ripka, Hubert ■ Raczyński, Edward ■ Kvetko, Martin ■ Central Europe ■ security in Central Europe

Už od roku 1947/1948 mezi politickými exulanty ze zemí středovýchodní Evropy představovali zvláštní složku bývalé vysoce postavené osobnosti zahraniční politiky a diplomacie a rovněž analytici mezinárodních vztahů, včetně hospodářských vztahů, též specialisté na problematiku mezinárodní bezpečnosti. V porovnání s Čelovským ironizovanými „politiky bez moci“,¹ šlo v tomto

---

¹ ČELOVSKÝ, B.: Politici bez moci. První léta exilové Rady svobodného Československa. Šenov u Ostravy 2000. Čelovský ironizuje ty, kdo se starají o sebe prezentaci a čekali na zvrát poměrů a prostý návrat do svých původních funkcí.

případě o tvořivé osobnosti, o skutečné analytiky, kteří byli schopni stavět nové otázky mezinárodních vztahů a přinášet návody k řešení.

Nejdelší aktivita byla dopřána osobnosti Edwarda Raczynského, někdejšího polského velvyslance v Británii (1934-1945) a úřadujícího polského ministra zahraničních věcí (1941-1943).² Z československých exulantů patřil mezi prominentní analytiky Hubert Ripka, někdejší úřadující ministr zahraničních věcí československé exilové vlády v Londýně a od dubna 1945 do února 1948 ministr zahraničního obchodu, dále Josef Korbel, někdejší československý velvyslanec v Jugoslávii, poté člen Kašmírské komise OSN (1947-1948). Ekonomický odborník Pál Auer byl v meziválečném období předsedou maďarské sekce Panevropské unie, po válce maďarským velvyslancem ve Francii.³ Grigore Gafencu byl mj. (1928, 1938-1940) rumunským ministrem zahraničních věcí.

Na rozdíl od činnosti věčně rozhádaných exilových národních politických organizací tito analytikoové podnikali první zkoumání témat „co probíhá v zemích středovýchodní Evropy pod sovětskou nadvládou“, brzy i „co dělat po pádu komunismu“, etc. První institucionalizovanou formou takových aktivit se staly „Tuesday Panels“⁴ pod vedením Grigore Gafencu. S příslušnými grantovými a stipendijními podporami rozvinul dále činnost „Mid-European Studies Center“ v New Yorku,⁵ od roku 1951 pracovala v obdobném směru Komise pro střední a východní Evropu⁶ Evropského hnutí (obě instituce brzy ve vzájemné i personální provázanosti).

Výsledky takto podnikaných analýz jsou dnes prakticky neznámé, většinou byly označovány jako „confidential“ nebo „strongly confidential“ a jako sice tištěné či dokonce jen v primitivní formě rozmnožené nebyly volně distribuovány, nýbrž adresně doručovány konkrétním institucím.⁷ Pro další šíření takového výsledku se staly důležitými i osobní kontakty; tak pro E. Raczynského byly dveře vysokých úředníků britského ministerstva zahraničí otevřeny každodenně, podobně pro H. Ripku ve francouzském ministerstvu zahraničí. Ripka udržoval přátelské vztahy rovněž s tehdejšími opozičními západními politiky,

² 1891, Zakopane – 1993, London. V letech 1979–1986 ještě vykonával funkci polského exilového prezidenta.

³ 1885, Budapest – 1978, Paris. Původně právník, od 1923 předseda maďarského Mírového hnutí. Osobně stál mj. za opakovanými výroky R. Schumana, že Evropa bez východní Evropy zůstává okleštěná, etc. Intelektuálně zůstával aktivní až do konce života, ještě v roce 1977 vydal knihu „Jak se vyhnout třetí světové válce“.

⁴ Od jara 1949 každé první úterý v měsíci organizované rozpravy.

⁵ Později pod názvem „Mid-European Research Institute“.

⁶ Commission de l'Europe centrale et orientale; Central and East European Commission. (Šlo o institucionalizovanou spolupráci západoevropských politiků s exilovými představiteli. Prvním předsedou Komise byl pozdější britský premiér Harold Macmillan.)

⁷ Proto se ve veřejných knihovnách prakticky nenacházejí, pouze v archívech příslušných ministerstev zahraničí či obrany, v soukromých sbírkách či pozůstalostních fondech.

od vůdce britských liberálů C. Daviese po např. generála Ch. de Gaulle. Velký význam mělo udržování starých dobrých vztahů ještě z doby války, v tom samozřejmě i vztahů mezi samotnými exilovými činiteli z jednotlivých zemí navzájem.

Po uvolnění, které v mezinárodních vztazích nastoupilo po Stalinově smrti, již od jara 1953 začali teoretikové z polského, maďarského a československého exilu promýšlet téma „sebeosvobození“ zemí středovýchodní Evropy; při řešení otázky nástrojů se hned od počátku tlačila do popředí perspektiva neutralizace znovusjednoceného Německa⁸ v úzkém propojení s neutralizací celého pásma zemí středovýchodní Evropy.⁹ V memorandech, která tehdy právě E. Raczynski, H. Ripka, P. Auer, R. Michałowski a další koordinovali a adresovali západním státníkům a zároveň příslušným odborům ministerstev zahraničí především USA, Francie, Británie, byl akcentován princip: Na sovětské požadavky neutralizace sjednoceného Německa odpovídat požadavkem neutralizace celého prostoru mezi Rýnem a západní hranicí Sovětského svazu.¹⁰

První verzi už důkladně propracovaného návrhu¹¹ zaslal H. Ripka vedoucím státníkům Západu koncem léta 1953. Zároveň Ripka důkladně a argumentovaně rozpracovával varování, aby případné dohody západních mocností se Sovětským svazem o sjednocení Německa neznamenaly vyhandlování za poskytnutí Sovětskému svazu volné ruky nad národy středovýchodní Evropy, aby neznamenaly ze strany Západu konečné potvrzení sovětské dominance nad tímto prostorem.

Mezinárodní vztahy se nadále proměňovaly pozitivním směrem a v roce 1955 se zdály exilovým analytikům jako mimořádně příznivé, aby bylo možno dosáhnout garancí i pro svobodu a budoucí prosperitu „národů mezi Baltem a Středomořím“.¹²

---

⁸ Očekávané v tehdejších podmínkách jako velmi blízký krok.

⁹ Např. dopis Michałowského Ripkovi z 10. května. Archiv Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR, fond Hubert Ripka, kart. 7, inv. č. 00324.

¹⁰ RIPKA, H.: Memorandum on the Politics of West towards the Soviets after the Stalin Death (datováno 15. dubna 1953; označeno „confidential“). Archiv Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR, fond Hubert Ripka, kart. 27, inv. č. 00917; RIPKA, H.: Memorandum on a Peace Offensive of the Western Democracies. Eisenhower Adress (datováno 20. dubna 1953; označeno „confidential“). Archiv Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR, fond Hubert Ripka, kart. 27, inv. č. 00918.

¹¹ RIPKA, H.: Mémoire sur le problème allemand et la politique de libération (datováno: Paris, 8. septembre 1953; označeno: „confidential“). Archiv Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR, fond Hubert Ripka, kart. 25, inv. č. 00765.

¹² Např.: RIPKA, H.: Avant la conférence des Quatre. In: Revue générale belge, juin 1955, s. 1n.; RIPKA, H.: Comment libérer les pays satellites. In: Demain, 1956, No 31 (12.–18. juillet).

Vyvrcholením a systematizací Ripkových analýz se stal text „Politika sebeosvobození podmaněných evropských národů“.¹³ Tentokrát se kalkulovalo především s vnitřními silami podmaněných národů, které se aktivně postaví proti sovětské nadvládě, zároveň politika sebeosvobození bude dlouhodobým postupným procesem. Opakovaný vpád sovětských vojsk do Maďarska na podzim 1956 přinesl ovšem radikálně nové poměry, brzy nato nutně i nová vyhodnocování. Ripka a Raczynski se v této době úzce propojili i s novou vlnou maďarské politické emigrace a podíleli se na vyhodnocování právě zkušeností maďarské revoluce.¹⁴

Na zasedání Komise pro střední a východní Evropu Evropského hnutí v lednu 1957 zdůraznil Ripka, že klíčová zkušenost podzimu 1956 znamená, že komunistické režimy v satelitních zemích existují už jen díky přímé sovětské především vojenské podpoře, resp. hrozbě silou. To však neznemožňuje politiku sebeosvobození, v něčem ji komplikuje, v něčem naopak usnadňuje.¹⁵

Zároveň se celý problém ještě více otevíral jako evropský a světový problém. V srpnu 1957 rozeslal E. Raczynski své memorandum „The Defence of the West“. V něm varoval, že právě pásmo zemí středovýchodní Evropy, stojících pod přímou kontrolou Sovětského svazu, v souvislosti s rozvojem nových zbrojních systémů se stává stále více zónou extrémního ohrožení vůči zemím západní Evropy. Tudíž i jakékoli uznání sovětské nadvlády nad tímto pásmem znamená kroky, které Západ podniká sám proti sobě.¹⁶

Na podzim 1957 pak sumoval Ripka svůj plán v podobě generálního plánu pro Evropu v exposé¹⁷ pro politický výbor ACEN¹⁸ a dále ve svém novém velkém spise, který už nečekaně zůstal v jeho pozůstalosti.¹⁹ Ripka mj. dokumentoval narůstající přitažlivost myšlenky neutralizace a její podstatný vliv na politické nálady nejen v Maďarsku, nýbrž i v Polsku, Československu a Rumunsku. K tomu konstruoval perspektivu vývoje pásma neutralizovaných

¹³ RIPKA, H.: Self-Liberation Policy of the Captive European Nations [datováno: říjen 1956]. Archiv Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR, fond Hubert Ripka, kart. 16, inv. č. 00709.

¹⁴ K tomu blíže též: GONĚC, V.: Československý exil a vztahu k maďarskému exilu a maďarské revoluci 1956. In: Z dějin visegrádského prostoru. Richardu Pražákovi k pětadesátinám (eds. V. Goněc, R. Vlček). Brno 1976, s. 249–266.

¹⁵ RIPKA, H.: La crise de l'empire soviétique (datováno: Paris, 19. janvier 1957). Archiv Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR, fond Hubert Ripka, kart. 25, inv. č. 00781.

¹⁶ RACZYŃSKI, E.: The Defence of the West. Archiv Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR, fond Hubert Ripka, kart. 43, inv. č. 01521.

¹⁷ RIPKA, H.: Memorandum on a Neutral Belt in Central Europe (datováno: 23. října 1957; označeno: „Confidential. For internal use“). Archiv Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR, fond Hubert Ripka, kart. 27, inv. č. 00928.

¹⁸ Assembly of Captive European Nations.

¹⁹ RIPKA, H.: Eastern Europe in the Post-War World. London: Methuen, 1961 (především poslední kapitola „The World in Transition“). Ripka zemřel náhle počátkem roku 1958. Revizi spisu pro nakladatele podnikl Hugh Seton-Watson (profesor v Oxfordu).

zemí středovýchodní Evropy do systému nadnárodní hospodářské i politické organizace.

Postavení berlínské zdi se stalo pro exilové aktivisty symbolem dlouhodobé konzervace poměru sil mezi Východem a Západem. Navíc část exilových analytiků již nežila, další se pro svůj věk již odmlčela. Přesto „pauza“ šedesátých let neznamenal žádnou rezignaci. Mladší generace připravovala nové analýzy stavu a vývojových trendů v zemích středovýchodní Evropy v oblasti hospodářství, kultury, etc.,²⁰ avšak co se týče perspektiv osvobození, bylo třeba čekat.

Nová příležitost nadcházela koncem šedesátých let. Sovětský svaz byl oslaben v důsledku konfliktů uvnitř mocenské špičky, stejně tak v důsledku rozpadu světového komunismu a zformování silných proudů antisovětského komunismu; k tomu byl ještě kompromitován svou vlastní politikou ve světě. Protisovětský odpor v Polsku, Československu, částečně i v Maďarsku se vystupňoval, Rumunsko a Jugoslávie trvaly na své nezávislosti.

Tentokrát se stal hlavním iniciátorem velký Evropan maďarského původu, již zmíněný Pál Auer.²¹ V roce 1969 připravil první obrys plánu na vytvoření neutralizované zóny pro středovýchodní Evropu, ten byl předložen jako oficiální návrh maďarské delegace v ACEN, poté byl podpořen dalšími národními skupinami v ACEN a pařížskou delegací ACEN.²² Auer následně koordinoval práci skupiny analytiků Středoevropského výzkumného ústavu. V této práci programově navázal na projekty z padesátých let a dále je rozvíjel. Především Ripkovy analýzy byly všestranně využívány jak ve své vnitřní logice, tak v konkrétní argumentaci.

Jako nejvýznamnější proměny v mezinárodních vztazích byly vyzvedány: oslabení mezinárodní role a váhy USA v důsledku vietnamské války, nová role „Šestky“, tedy Evropského hospodářského společenství jako hospodářské velmoci, jejíž politické perspektivy sice zatím jasné nejsou, avšak zároveň je Šestka hodnocena sovětským vedením jako „hospodářská základna NATO“, k tomu nová role Spolkové republiky Německo, která na základě dovršeného „hospodářského zázraku“ získává postupně už i váhu politické velmoci.

---

20 Příklady: Bogdan Mieczkowski zveřejňoval své nové hospodářské analýzy v prestižních vydavatelstvih amerických a britských univerzit. Z československých exilových ekonomických odborníků zůstávali součástí světové špičky Antonín Basch (mj. pro své aktuální analýzy fungování trhu EHS jako součástí světové ekonomiky) a Ervín Hexner (díky svým analýzám mechanismů světových kartelů).

21 A nebylo to vlastně až tak neočekávané. Už v roce 1958 vedení Komise pro střední a východní Evropu, když konstatovalo, že neaktivnější spolupracovníci ze středoevropských exilů, Gafencu a Ripka, předčasně zemřeli, sází se v první řadě na E. Raczynského a P. Auera.

22 Minutes of the 19th Meeting of the General Committee of ACEN, July 8, 1970. Archiv Ústavu politických věd SAV, Fond Martin Kvetko, kart. Korešpondencia, ACEN (ve stavu pořádání).

Projekt se vrací ke starému prostorovému konceptu „Evropa mezi Německem a Ruskem“ jakoby v ještě výraznější míře identity než projekty padesátých let. Namísto neutralizace Německa se nyní jednoduše kalkulovalo s budoucím sjednocením Německa jakožto přistoupením východního Německa do onoho „skutečného Německa“, tedy do SRN, včetně připojení k Evropskému hospodářskému společenství, etc. Tedy oproti Ripkovu plánu se neočekávala žádná neutralizace pro Německo jako takové; sjednocené Německo mělo napříště plně fungovat jako integrovaný článek západní Evropy.

Středoevropské pásmo se nemělo stát žádným „cordon sanitaire“, tím méně by mělo přinést nějaký následný článek po železné oponě. Nic z toho by neznamenal skutečný mír pro střední Evropu. Pásmo mělo fungovat jako zprostředkovatel a katalyzátor evropské spolupráce. Nešlo o malování idylických obrázků; tato perspektiva měla být hledána na realistických základech, měla se formovat na bázi řešení aktuálních problémů a potřeb.²³

Evropa již tehdy tendovala k celoevropské bezpečnostní konferenci; výdaje na zbrojení byly už tehdy hodnoceny jako extrémní a především zbrojní výdaje států Varšavské smlouvy byly vyhodnocovány jako naprosto neúnosně přetěžující jejich hospodářskou výkonnost. Nová kola zbrojení nepřinesou žádnou vyšší míru bezpečnosti, naopak: střední Evropa je nejnebezpečnějším místem na světě, právě v tomto prostoru může zcela nečekaně a překvapivě, s vysokou pravděpodobností aktu náhody, propuknout nová světová válka. Žádoucí snížení napětí na hranici obou bloků ve střední Evropě se nedá dosáhnout nějakým aritmetickým omezením vojenských sil. Přitom právě Sovětský svaz je tlačěn velmi naléhavou potřebou snížení napětí ve střední Evropě, totiž tváří v tvář rostoucímu napětí na Dálném východě; přitom snížení napětí ve střední Evropě usnadní i situaci pro Spojené státy. K tomu se řadí potřeba členů Evropského hospodářského společenství (případně i dalších zemí západní Evropy) nacházet i v zemích východního bloku výhodné odbytiště; a tomu jde vstříc potřeba zemí středovýchodní Evropy (i samotného Sovětského svazu) nakupovat na západě technologické inovace, a to pokud možno za výhodných úvěrových podmínek.

Auerova pracovní skupina připravila návrh Smlouvy o mezinárodně garantované neutralizaci zóny mezi Německem a Ruskem. Pro statut neutrality byla postavena jako vzor neutralita Rakouska, přičemž výjimku měly představovat sjednocený Berlín a Kaliningradská oblast jakožto mezinárodní zóna pod dohledem Rady bezpečnosti OSN. Taková smlouva měla garantovat rovněž bezpečnost pro západní Evropu, zároveň ji měla doprovázet celá řada dalekosáhl-

---

²³ Neutralized Zone between Germany and Russia. In: *Studies for a New Central Europe*, s. 6–8. Archiv Ústavu politických věd SAV, Fond Martin Kvetko, kart. Rukopisy (ve stavu pořádaní).

lých opatření hospodářské pomoci Západu ve prospěch středovýchodní Evropy a Sovětského svazu.²⁴

Pracovní skupina zároveň propočítala, že v důsledku zřízení neutralizované zóny samotný Sovětský svaz je schopen ušetřit každoročně 20 miliard USD, ostatní země Varšavského paktu dalších 15 mld USD a tyto objemy převést do hospodářského rozvoje. Navíc měly země západní Evropy podpořit v celkovém objemu 30 miliard USD patnáctiletý plán rozvojové pomoci pro země středovýchodní Evropy. Obdobný plán měl být nabídnut i pro Sovětský svaz. Touto cestou mohly dosavadní satelitní země i samotný Sovětský svaz získat nezbytné nové technologie, v důsledku ekonomické dynamizace se životní úroveň obyvatelstva tohoto prostoru mohla výrazně přiblížit Západu.²⁵

Analýzy rovněž uváděly na pravou míru řadu falešných a nebezpečných záměrů. Americká politika se do té doby formovala na základě množství nedokonalých či přímo naivních vyhodnocení evropské bezpečnostní problematiky a ústila tak do falešných konceptů, obdobně pak i politika vedení NATO. Jmenovitě přímé dohody a smlouvy mezi USA a Sovětským svazem byly hodnoceny jako typické smlouvy na účet třetího, totiž země středovýchodní Evropy. Za zvlášť velké nebezpečí bylo pokládáno, že USA byly schopny naplnit klíčový zájem Sovětského svazu, totiž uznat aktuální vojenskou situaci v Evropě ve smyslu plného uznání vojenského statu quo.

Postoje západního Německa vůči Sovětskému svazu byly oceňovány jako nanejvýš lehkomyšlné a Smlouva mezi SRN a SSSR z 12. srpna 1970 jako ztráty pro Německo: Sovětský svaz dostal vše, co si přál, SRN prostě respektovala sovětská přání ve smyslu „respektu vůči silnějším“, což naprosto nebylo potřebné, ba přímo bylo zbytečné. Německo propáslo reálnou příležitostí vyjednat adekvátní protihodnoty. Namísto toho Německo tiše respektovalo nárůst vojenského potenciálu Sovětského svazu, navíc vlastní zodpovědnost za mír v Evropě chtělo přenést na někoho jiného.

Také nové a nové obchodní smlouvy se Sovětským svazem byly hodnoceny jako jednostranné výhody pro Sovětský svaz a jeho satelitní systém a varovalo se, že v jejich důsledku do pěti, nejpozději do deseti let dojde k vojenskému a strategickému posílení východního bloku v takové míře, že bude ztracena veškerá obranyschopnost západní Evropy.²⁶

24 Proposal for an Agreement on the Internationally Guaranteed Neutralization of a Zone between Germany and Russia. In: Studies for a New Central Europe, S. 8–12. Archiv Ústavu politických věd SAV, Fond Martin Kvetko, kart. Rukopisy (ve stavu pořádní).

25 Proposal for a Supplementary Economic Plan for Central and East Europe. In: Studies for a New Central Europe, S. 22–24, 28. Archiv Ústavu politických věd SAV, Fond Martin Kvetko, kart. Rukopisy (ve stavu pořádní).

26 Responsibilities and Possibilities in a Realistic „Ost-Politik“. In: Studies for a New Central Europe, S. 15–20. Archiv Ústavu politických věd SAV, Fond Martin Kvetko, kart. Rukopisy (ve stavu pořádní).

Poslední verze projektu Auerovy skupiny byla předložena v listopadu 1971 na základě aktuálního vyhodnocení událostí z léta a podzimu 1971. Jakožto nejdalekosáhlejší novinky podtrhl projekt dva zdánlivě pouze hospodářskopolitické kroky. Nadcházející první rozšíření Evropského hospodářského společenství o čtyři nové řádné členy, na „Desítku“, a očekávané přidružení ještě dalších přinejmenším čtyř států, to bylo hodnoceno jako dalekosáhlé posílení Západu; očekávalo se, že právě tyto kroky bude Sovětský svaz prezentovat jako vůči sobě nepřátelský akt.

Za mimořádně závažné nebezpečí byl pokládán „Plán komplexní socialistické hospodářské integrace“ přijatý vrcholnými orgány Rady vzájemné hospodářské pomoci v červnu 1971 a zveřejněný v srpnu téhož roku. Důsledkem realizace tohoto plánu měla být nejen hospodářská, nýbrž totální, tedy i politická a vojenská integrace zemí Rady vzájemné hospodářské pomoci přímo do Sovětského svazu, a to v míře, v níž už byly pohlceny dříve Litva, Lotyšsko a Estonsko. Paralelně s dalekosáhlou hospodářskou pomocí, poskytovanou Německem, Francií a Itálií, se sovětský blok proměňuje ve velmi nebezpečnou „říši Východu“, vůči níž i hospodářsky rozvinutá západní Evropa zůstane slabým sousedem.

Pohlčení Sovětským svazem přinese takové důsledky jako nepokoje, protestní hnutí, povstání ve všech zemích středovýchodní Evropy, s analogickými intervencemi sovětské armády, jako proběhla v roce 1968 v Československu. USA a západní Evropa se mohou stát jen pasívními přihlížiteli anebo mohou být v důsledku sovětského vojenského útoku či chybného vyhodnocení situace zataženy do nové světové války. Proti takové narůstající vojenské nerovnováze a válečnému nebezpečí je možno postavit jedině komplexní řešení ve formě vyjednání bezpečnostních garancí proti možnosti třetí světové války právě výměnou za plán technické a hospodářské asistence ve prospěch středovýchodní Evropy a Sovětského svazu. Začlenění plánu neutralizované zóny do oficiálního programu konference o bezpečnosti v Evropě je proto vyzvedáno jako mimořádně naléhavé, zároveň slibující skutečně celoevropské mírové vyústění.²⁷

Součástí analýz se staly rovněž průzkumy postojů veřejného mínění k perspektivě neutrality. Konkrétní dokumentace byla zpracována především pro Československo a Maďarsko, vedle toho i svědectví z Rumunska a Polska.²⁸

Stojí za připomenutí, že s exilovými analytiky spolupracoval v tématice neutralizace již od padesátých let George F. Kennan,²⁹ na téma neutralizace psal

²⁷ New Chances in Trade Relations and Foreign Policy between the USA, the USSR and China. In: Studies for a New Central Europe, S. 29–31. Archiv Ústavu politických věd SAV, Fond Martin Kvetko, kart. Rukopisy (ve stavu pořádku).

²⁸ Například dopisy, dokumentace k srpnovým událostem 1968 v Československu, atp.

²⁹ KENNAN, G. F.: The Future of Soviet Communism. In: The New Leader, 1956, June 18, S.

Henry Kissinger v nejdůležitějším americkém časopise pro zahraniční politiku už roku 1959,³⁰ ve sledované době zaujal Kissinger jednu z klíčových pozic v realizaci americké zahraniční politiky.³¹ Analýzy Středoevropského výzkumného ústavu byly podporovány odborníky z Princetonské univerzity, etc.

Po pádu berlínské zdi bylo téma neutralizace ve střední Evropě jakoby ztraceno. Pád přinesl naprosto nové problémy. Hlavní podíl na ztrátě východisek cestou neutralizace nesou především důsledky forem rozkladu Sovětského svazu (a následně fenomén „výmarského Ruska“ za Jelcina a „post-výmarského Ruska“ pod Putinem), paralelně s nerozhodností a váhavostí, pasivitou, respektive dezorientací Rakouska.

---

6. Kennan psal rovněž přímo pro exilové časopisy (např. „Svědectví“, vydávané P. Tigridem krátce v New Yorku, následně v Paříži).

30 KISSINGER, H. A.: The Search for Stability. In: Foreign Affairs, vol. 37, 1959, July, p. 539–554.

31 Od r. 1969 zvláštní poradce prezidenta USA, v letech 1973–1977 ministr zahraničních věcí.

